Соціальні комунікації

УДК 327.56(477):32:019.5

Калетнік Віолетта Василівна

студентка

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

Kaletnik Violetta

Student of the

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ORCID: 0009-0003-6552-0664

ДИСКУРСИВНА ТА ФОРМАТИВНА ІНФІЛЬТРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОГО ВПЛИВУ НА УКРАЇНУ
DISCURSIVE AND FORMATIVE INFILTRATION AS A STRATEGY OF EXTERNAL INFLUENCE ON UKRAINE

Анотація. *У сучасних умовах гібридної агресії інформаційна безпека України стикається з латентними загрозами, що спрямовані на трансформацію когнітивного та інституційного фундаменту суспільства. Традиційні методи пропаганди поступаються місцем складним стратегіям інфільтрації, які інтегруються в публічний дискурс та управлінські практики. Відсутність системного теоретичного осмислення механізмів дискурсивної та формативної інфільтрації створює прогалини у стратегіях захисту інформаційного суверенітету, що потребує ґрунтовного наукового аналізу їхньої взаємодії.*

Мета. Метою статті є теоретичне обґрунтування та концептуалізація феноменів дискурсивної та формативної інфільтрації як інструментів зовнішнього впливу, визначення їхньої ролі у трансформації

смислових структур суспільства та розробка моделі їхньої синергетичної взаємодії в умовах гібридної війни.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) академічні праці вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері стратегічних комунікацій, когнітивістики та критичного дискурс-аналізу; 2) аналітичні звіти щодо інформаційних операцій («Doppelgänger» тощо). У процесі дослідження використано методи: теоретичного узагальнення та концептуалізації (для дефініції понять інфільтрації); системний підхід (для виявлення рівнів впливу); структурно-функціональний аналіз (для побудови моделі самовідтворення впливу); порівняльний аналіз (для систематизації характеристик дискурсивної та формативної форм).

Результати. Здійснено концептуалізацію дискурсивної та формативної інфільтрації як багаторівневої системи зовнішнього впливу. Визначено, що дискурсивна інфільтрація змінює інтерпретаційні рамки реальності, а формативна – закріплює ці зміни на рівні інституційних норм та освітніх стандартів. Розроблено та візуалізовано модель взаємодії рівнів впливу (когнітивного, комунікативного, інституційного), що формує самопідтримуваний цикл трансформації суспільства. Обґрунтовано необхідність переходу від реактивної до проактивної моделі інформаційної безпеки через зміцнення когнітивної стійкості та інституційної автономії.

Перспективи. Подальші дослідження пропонується зосередити на розробці прикладних індикаторів виявлення латентної інфільтрації в освітніх програмах та експертних дискурсах, а також на створенні методик аудиту когнітивної безпеки державних інституцій.

Ключові слова: *гібридна війна, інформаційний вплив, дискурсивна інфільтрація, формативна інфільтрація, стратегічні комунікації, наративи, когнітивна стійкість.*

Summary. *In the context of hybrid aggression, Ukraine's information security faces latent threats aimed at transforming the cognitive and institutional foundations of society. Discursive and formative infiltration strategies integrate into public discourse and governance, bypassing traditional defense mechanisms. The lack of a systematic theoretical understanding of these mechanisms creates gaps in national sovereignty protection, requiring a thorough scientific analysis of their interaction.*

Purpose. The purpose of the article is the theoretical substantiation and conceptualization of discursive and formative infiltration as instruments of external influence, defining their role in transforming society's semantic structures and developing a model of their synergetic interaction.

Materials and Methods. The research materials include: 1) academic works on strategic communications, cognitive science, and critical discourse analysis; 2) analytical reports on information operations. The methods used include: theoretical generalization and conceptualization; systematic approach (to identify levels of influence); structural-functional analysis (to build a self-reproduction model of influence); and comparative analysis.

Results. The article conceptualizes discursive and formative infiltration as a multi-level system of external influence. Discursive infiltration reshapes interpretive frameworks of reality, while formative infiltration consolidates these changes through institutional norms and educational standards. A model of interaction between cognitive, communicative, and institutional levels is developed and visualized. The necessity of transitioning to a proactive information security model through strengthening cognitive resilience and institutional autonomy is substantiated.

Discussion. Future research should focus on developing applied indicators for detecting latent infiltration in educational programs and expert discourses, as well as creating methodologies for auditing the cognitive security of state institutions.

Key words: *hybrid warfare, information influence, discursive infiltration, formative infiltration, strategic communications, narratives, cognitive resilience.*

Постановка проблеми. У XXI столітті інформаційний простір перетворився на один із ключових вимірів глобального геополітичного протистояння. У цьому середовищі боротьба ведеться не лише за території, ресурси чи військово-політичний вплив, а передусім за смисли, інтерпретації подій та структури знання, які формують суспільне сприйняття реальності. Саме тому інформаційна сфера дедалі більше набуває стратегічного значення як складова національної безпеки держав.

У цьому контексті Україна опинилася в епіцентрі масштабної гібридної агресії з боку Російської Федерації, що поєднує збройні дії з комплексом невоєнних інструментів впливу. Поряд із прямою військовою силою застосовуються механізми інформаційних операцій, культурного впливу, маніпуляції історичною пам'яттю та трансформації публічного дискурсу. Особливу роль у цьому процесі відіграють латентні інфільтраційні стратегії, спрямовані на поступову зміну смислових рамок суспільного мислення та інституційних практик.

Одними з таких стратегій виступають дискурсивна та формативна інфільтрація, які в умовах гібридної війни можуть діяти як взаємодоповнювальні механізми зовнішнього впливу. На відміну від традиційних форм інформаційної агресії – таких як пропаганда, дезінформація чи фейкові новини – інфільтраційні стратегії мають більш складний і тривалий характер. Їхня дія спрямована не стільки на миттєве переконання аудиторії, скільки на поступове трансформування системи смислів, цінностей та моделей соціальної поведінки.

У межах цього дослідження дискурсивна інфільтрація розглядається як системний процес впровадження у суспільно-політичний дискурс ідеологем, наративів, категорій, мемів та концептів, що формуються або

підтримуються зовнішніми суб'єктами впливу. Такий процес спрямований не лише на поширення дезінформації чи пропаганди, а передусім на поступову трансформацію базових інтерпретацій соціальної та політичної реальності. Реалізація цієї стратегії відбувається через медіа, освітнє середовище, культурні продукти, політичну риторику, а також інститути виробництва знання.

Водночас формативна інфільтрація проявляється у проникненні зовнішніх установок у практичні регулятивні механізми функціонування суспільства та держави. Передусім це стосується освітньої системи, кадрових практик, процедур оцінювання, стандартів підготовки фахівців і управлінських процесів. У результаті відбувається інституціоналізація відповідних норм і моделей поведінки, які поступово закріплюються як звичні та нормативні форми мислення, управління і соціальної взаємодії.

Упродовж тривалого російського інформаційного наступу обидва зазначені механізми функціонують синхронно як складові комплексної стратегії впливу на когнітивний простір українського суспільства. Їхній вплив спрямований не лише на формування зовнішнього образу України у міжнародному інформаційному середовищі, але й на трансформацію внутрішнього самосприйняття українського суспільства – через зміну колективної пам'яті, ерозію ціннісних орієнтирів та послаблення інституційної стійкості держави.

Таким чином, дослідження дискурсивної та формативної інфільтрації набуває особливої актуальності в умовах триваючої гібридної агресії, оскільки дозволяє виявити глибинні механізми впливу, спрямовані на підрив інформаційного суверенітету та трансформацію смислового поля національного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформаційного впливу, пропаганди та маніпуляції суспільною свідомістю привертала увагу багатьох дослідників у галузях політичної науки,

соціології, комунікаційних студій та інформаційної безпеки. Значний внесок у дослідження механізмів інформаційної війни, стратегічних комунікацій та гібридних конфліктів зробили як зарубіжні, так і українські науковці [1–4].

У сучасній науковій літературі активно досліджуються феномени пропаганди, дезінформації, інформаційних операцій, когнітивної війни та стратегічного наративного впливу [5–7]. Значна частина досліджень присвячена аналізу ролі медіа у формуванні політичних смислів, а також впливу інформаційних технологій на трансформацію політичної комунікації в умовах цифрового суспільства [8–10]. Зокрема. Механізм маніпуляції через соціальні мережі та використання "медіа-клонів» детально описані в працях сучасних аналітиків [5; 10; 11].

Водночас у науковому дискурсі дедалі частіше порушується питання про глибинні механізми інституційного та когнітивного проникнення, які виходять за межі традиційних інформаційно-пропагандистських практик. У цьому контексті дослідники звертають увагу на процеси довготривалої трансформації смислових структур суспільства, що відбуваються через освітні системи, культурні практики, академічні середовища та інститути формування знання [2; 12–14]. Теоретичне підґрунтя для розуміння дискурсу як інструменту впливу та конструювання реальності закладено у працях [14–16].

Разом із тим у науковій літературі недостатньо системно досліджені механізми дискурсивної та формативної інфільтрації як окремих форм зовнішнього впливу, що функціонують на перетині інформаційної, культурної та інституційної сфер. Більшість робіт зосереджуються переважно на феномені пропаганди або дезінформації, тоді як процеси довготривалого проникнення у структури суспільного дискурсу та управлінських практик залишаються фрагментарно висвітленими [3; 15–18].

Це зумовлює необхідність подальшого теоретичного осмислення зазначених явищ та їх системного аналізу в контексті сучасних гібридних конфліктів і викликів інформаційній безпеці держав.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та концептуалізація феноменів дискурсивної та формативної інфільтрації як інструментів зовнішнього впливу на суспільно-політичний дискурс та інституційні практики держави, а також визначення їх ролі у трансформації смислових структур суспільства в умовах гібридної війни.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань:

уточнити зміст і сутнісні характеристики поняття дискурсивної інфільтрації;

розкрити особливості формативної інфільтрації як механізму інституційного проникнення;

визначити взаємозв'язок між когнітивними, інформаційними та інституційними аспектами зовнішнього впливу;

проаналізувати роль зазначених процесів у трансформації суспільно-політичного дискурсу та системи публічного управління.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) академічні праці вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері стратегічних комунікацій, когнітивістики та критичного дискурс-аналізу; 2) аналітичні звіти щодо інформаційних операцій («Doppelgänger» тощо).

У процесі дослідження використано наступний методологічний інструментарій: метод теоретичного узагальнення та групування – для уточнення змісту понять «дискурсивна інфільтрація» та «формативна інфільтрація»; системний підхід – для аналізу взаємозв'язку між когнітивним, комунікативним та інституційним рівнями впливу; структурно-функціональний аналіз та метод формалізації – для розробки ієрархічної моделі самовідтворення інфільтраційних процесів;

порівняльний аналіз – для систематизації відмінностей між формами інфільтрації за критеріями мети, інструментів та кінцевого ефекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах гібридного протистояння інформаційний вплив дедалі частіше набуває латентних і довготривалих форм, спрямованих на зміну когнітивних структур суспільства. На відміну від традиційної пропаганди, що має переважно короткостроковий комунікативний ефект, інфільтраційні механізми діють через поступове формування нових смислових рамок, які визначають інтерпретацію соціальних і політичних процесів.

Одним із ключових інструментів такого впливу виступає дискурсивна інфільтрація, що реалізується через систематичне впровадження певних ідеологем, наративів та концептів у публічний простір. Її ефективність зумовлена тим, що трансформація дискурсу відбувається не через прямий примус або відкрите нав'язування позицій, а через поступову зміну смислових координат суспільної комунікації [4, с. 43].

У результаті відбувається переосмислення базових категорій політичного та соціального життя, що впливає на формування громадської думки, політичних рішень та інституційних практик держави.

У цьому контексті важливо підкреслити, що дискурсивна інфільтрація функціонує не лише як інструмент комунікативного впливу, а як механізм нормотворення, який визначає межі допустимого мислення та публічного висловлювання. Вона формує так звані «когнітивні рамки», у межах яких інтерпретуються події, явища та політичні процеси. Як зазначається у працях представників критичного дискурс-аналізу, зокрема Н. Ферклау [14], Т. ван Дейка [15] та Р. Водак [16], дискурс виступає не лише відображенням соціальної реальності, а й інструментом її конструювання.

З огляду на це, дискурсивна інфільтрація може розглядатися як процес нав'язування альтернативних моделей інтерпретації реальності, що

поступово витісняють національно орієнтовані смислові конструкції. Такий вплив здійснюється через повторюваність наративів, їх інституційну легітимацію та інтеграцію в різні сфери суспільного життя – від медіа до академічного середовища.

Водночас ефективність дискурсивної інфільтрації значною мірою посилюється її поєднанням із формативною інфільтрацією, яка забезпечує закріплення відповідних смислових установок на рівні практик, процедур і соціальних норм. Якщо дискурс визначає, як мислити, то формативні механізми впливають на те, як діяти відповідно до цих уявлень.

Формативна інфільтрація реалізується через інституційні канали, що мають довготривалий вплив на процеси соціалізації. Йдеться насамперед про систему освіти, професійну підготовку, кадрову політику, а також процедури оцінювання та стандартизації знань. У цьому сенсі вона має кумулятивний характер: її результати проявляються поступово, але є значно стійкішими порівняно з короткостроковими інформаційними впливами.

З позицій соціології знання та когнітивних досліджень, формативна інфільтрація може бути інтерпретована як процес «вбудовування» зовнішніх смислів у структури повсякденного мислення та професійної діяльності. Вона створює передумови для того, щоб індивіди відтворювали задані моделі поведінки без прямого зовнішнього тиску, сприймаючи їх як природні або нормативні.

Особливої актуальності цей процес набуває в умовах гібридної війни, де ключовим об'єктом впливу виступає не лише інформаційний простір як такий, а й когнітивна сфера суспільства. У цьому вимірі важливим є поняття «когнітивної проникності» (cognitive penetrability), запропоноване З. Пилишиним [18, с. 163], яке описує здатність зовнішніх факторів впливати на базові процеси сприйняття та інтерпретації інформації.

Застосування цього підходу дозволяє глибше зрозуміти механізми інфільтраційного впливу, оскільки йдеться не лише про зміну змісту

повідомлень, а про трансформацію самих принципів їх осмислення. Таким чином, зовнішній актор отримує можливість впливати на процес прийняття рішень опосередковано – через зміну когнітивних установок і інтерпретаційних схем.

У практичному вимірі це проявляється у поширенні специфічних термінів, категорій та інтерпретацій, які поступово стають частиною повсякденного мовлення та експертного дискурсу. Наприклад, використання евфемістичних або релятивістських формулювань щодо збройної агресії сприяє розмиванню чітких уявлень про природу конфлікту та відповідальність сторін [21].

Таким чином, взаємодія дискурсивної та формативної інфільтрації формує цілісну систему впливу, що охоплює як символічний, так і інституційний рівні функціонування суспільства. Це дозволяє розглядати їх не як ізольовані явища, а як взаємопов'язані елементи єдиної стратегії трансформації смислового простору та соціальних практик.

Подальший аналіз передбачає розгляд конкретних форм реалізації зазначених стратегій у сучасному українському контексті, зокрема у сфері медіа, політичної риторики, освітнього середовища та цифрових комунікаційних платформ.

Передусім слід зосередитися на медійному середовищі як одному з ключових каналів реалізації дискурсивної інфільтрації. Сучасні медіа, особливо цифрові, виконують не лише функцію передачі інформації, але й виступають активними агентами формування смислових структур. Відповідно до підходів соціології комунікації, медіа формують рамки сприйняття реальності, визначаючи, які події є значущими, як вони інтерпретуються та які оцінки вважаються легітимними [9, с. 380].

У цьому контексті дискурсивна інфільтрація проявляється через систематичне впровадження певних фреймів, метафор і наративів, які поступово змінюють характер суспільного дискурсу. Особливо

ефективними є ті стратегії, що поєднують елементи правдивої інформації з маніпулятивними інтерпретаціями, створюючи ефект достовірності. Як показують дослідження [6, с. 5219], використання напівправди дозволяє уникнути прямого спростування та підвищує довіру аудиторії до повідомлень.

Важливим елементом дискурсивної інфільтрації є також стратегія надлишкового інформаційного впливу, відома як модель «firehose of falsehood» [7, с. 12]. Її сутність полягає у масованому поширенні великої кількості взаємосуперечливих повідомлень, що ускладнює для аудиторії процес відбору достовірної інформації. У результаті формується стан інформаційної невизначеності, який знижує рівень довіри до будь-яких джерел та підвищує вразливість до маніпуляцій.

Окремого аналізу потребує феномен клонування медіаресурсів, зокрема в межах кампанії «Doppelgänger» [5]. Створення псевдолегітимних платформ, що імітують відомі медіа, дозволяє інтегрувати дезінформаційні повідомлення у звичне інформаційне середовище користувачів. Це підсилює ефект дискурсивної інфільтрації, оскільки спотворені наративи сприймаються як частина авторитетного джерела.

Поряд із медіа, важливим каналом поширення інфільтраційних впливів виступає політична риторика. Політичне мовлення є інструментом не лише комунікації, але й символічної влади, що визначає рамки публічного обговорення [3, с. 240]. У цьому середовищі дискурсивна інфільтрація реалізується через використання термінології, яка змінює акценти у сприйнятті політичних процесів.

Зокрема, застосування евфемізмів або релятивістських конструкцій («конфлікт» замість «війна», «криза» замість «агресія») сприяє розмиванню чітких уявлень про характер подій [8, с. 69]. Подібні мовні трансформації мають довготривалий ефект, оскільки вони впливають на формування політичної позиції громадян та легітимізують певні сценарії розвитку подій.

Не менш важливим є вплив на освітній та академічний простір, який виступає основним середовищем формативної інфільтрації. Освіта визначає не лише рівень знань, але й систему цінностей, способи мислення та інтерпретаційні моделі, що використовуються індивідами у подальшій діяльності [13, с. 188].

Формативна інфільтрація у цій сфері реалізується через зміну змісту навчальних програм, впровадження альтернативних історичних інтерпретацій, а також через трансформацію методологічних підходів до викладання соціогуманітарних дисциплін. Як зазначається у дослідженнях [12, с. 33], освітнє середовище може виступати каналом довготривалого впливу на світогляд громадян, особливо в умовах недостатнього контролю за змістом навчальних матеріалів.

Крім того, важливу роль відіграють міжнародні освітні та наукові програми, які, за відсутності належної інституційної фільтрації, можуть слугувати каналами трансляції зовнішніх ідеологічних установок. У цьому випадку формативна інфільтрація відбувається через інтеграцію певних концептуальних рамок у навчальний процес, що впливає на формування професійної ідентичності майбутніх фахівців.

Цифрові платформи та соціальні мережі виступають середовищем, у якому поєднуються механізми дискурсивної та формативної інфільтрації. Їхня специфіка полягає у високому рівні персоналізації контенту та алгоритмічному управлінні інформаційними потоками. Як підкреслюється у відповідних дослідженнях [10, с. 12], це створює умови для точкового впливу на різні аудиторні групи.

У соціальних мережах **дискурсивна інфільтрація** реалізується через поширення мемів, коротких відео, візуальних образів і спрощених наративів, які легко засвоюються та швидко поширюються [19, с. 105]. **Водночас формативна інфільтрація** проявляється у поступовому формуванні певних моделей поведінки та ціннісних орієнтацій через

повторюваність контенту та соціальне схвалення відповідних позицій [20, с. 223].

Синергія цих двох форм впливу створює ефект кумулятивної трансформації, коли зміни у мові та змісті комунікації підкріплюються змінами у поведінкових практиках. У результаті формується нова соціальна реальність, у межах якої зовнішньо нав'язані смисли сприймаються як природні та очевидні.

Важливим аспектом є також інституційний рівень реалізації інфільтраційних стратегій. Йдеться про вплив на аналітичні центри, експертні спільноти та механізми вироблення політичних рішень [22]. У цьому середовищі дискурсивна інфільтрація проявляється через формування «експертного консенсусу» навколо певних інтерпретацій подій, тоді як формативна інфільтрація забезпечує закріплення цих інтерпретацій у процедурах прийняття рішень.

У підсумку можна констатувати, що дискурсивна та формативна інфільтрація утворюють багаторівневу систему впливу, яка охоплює когнітивний, комунікативний та інституційний виміри. Їхня ефективність зумовлена не лише використанням сучасних інформаційних технологій, але й здатністю інтегруватися у внутрішні процеси функціонування суспільства.

Це, у свою чергу, вимагає розробки комплексних підходів до протидії, які мають враховувати як змістовий, так і структурний характер інфільтраційних процесів. Йдеться не лише про боротьбу з дезінформацією, але й про формування стійких когнітивних та інституційних механізмів, здатних забезпечити збереження інформаційного суверенітету держави.

У результаті відбувається переосмислення базових категорій політичного та соціального життя, що впливає на формування громадської думки, політичних рішень та інституційних практик держави. При цьому ключовим є те, що трансформація не має відкрито нав'язаного характеру, а

відбувається через поступове зміщення інтерпретаційних акцентів, що знижує рівень критичного сприйняття з боку аудиторії.

У цьому контексті доцільно розглянути структурні рівні реалізації дискурсивної інфільтрації. **По-перше**, це рівень термінологічної підміни, коли змінюється не зміст явища, а його мовне позначення. Як показує практика інформаційних кампаній, навіть незначна зміна лексеми може призвести до суттєвого зміщення смислового навантаження. Наприклад, заміна поняття «війна» на «конфлікт» або «криза» створює ефект зниження інтенсивності сприйняття події та частково нівелює питання відповідальності.

По-друге, важливим є рівень наративного конструювання, що передбачає створення цілісних історій або інтерпретаційних моделей, у межах яких окремі факти набувають нового значення. Саме на цьому рівні реалізується стратегія довготривалого впливу, оскільки наративи мають здатність інтегруватися у колективну пам'ять та відтворюватися у різних комунікативних контекстах.

По-третє, слід виділити рівень метадискурсу – тобто дискурсу про сам дискурс. Йдеться про формування уявлень про те, що є «об'єктивною» позицією, «збалансованою» думкою або «професійною» аналітикою. У межах цього рівня особливо активно використовується риторика псевдонейтральності, яка фактично легітимізує включення ворожих наративів у публічний простір під виглядом плюралізму думок.

Зазначені рівні функціонують не ізольовано, а у взаємозв'язку, формуючи багатошарову структуру впливу. Це дозволяє зовнішньому актору досягати ефекту «смислового зсуву» без прямої конфронтації з домінуючими дискурсами.

Водночас формативна інфільтрація забезпечує закріплення цих змін на рівні соціальних практик та інституційних процедур. Її специфіка полягає в тому, що вона не потребує постійного інформаційного супроводу

після початкового впровадження. Достатньо інтегрувати певні норми або підходи у систему освіти, управління чи професійної підготовки, після чого вони починають відтворюватися автоматично.

У цьому сенсі формативна інфільтрація має характер «інституційної інерції». Запроваджені стандарти, методики або підходи продовжують функціонувати навіть за відсутності прямого зовнішнього впливу, оскільки вони закріплюються у нормативних документах, освітніх програмах і професійних практиках.

Особливого значення набуває взаємодія дискурсивної та формативної інфільтрації у сфері публічного управління. Дискурсивний рівень формує уявлення про те, які політики є «раціональними» або «необхідними», тоді як формативний рівень забезпечує їхню імплементацію через адміністративні процедури та управлінські рішення. У результаті відбувається не лише зміна риторики, але й трансформація реальних політичних практик.

Аналіз українського контексту дозволяє виокремити низку специфічних механізмів реалізації інфільтраційних стратегій. Зокрема, у медійному середовищі спостерігається систематичне використання релятивістських конструкцій, що створюють ефект «багатоваріантності істини». Це проявляється у поширенні тез про «складність ситуації», «відсутність однозначних оцінок» або «необхідність врахування позицій усіх сторін» [17, с. 96].

Такі конструкції виконують функцію розмивання чітких смислових орієнтирів і створюють передумови для прийняття компромісних, але стратегічно невигідних рішень. У довгостроковій перспективі це призводить до зниження рівня суспільної мобілізації та послаблення здатності до колективного спротиву.

У політичному дискурсі інфільтраційні процеси проявляються через поступове впровадження лексики, характерної для зовнішніх ідеологічних

систем. Особливо небезпечним є те, що така лексика часто адаптується до національного контексту і подається як внутрішній продукт політичної думки. У результаті виникає ефект «внутрішньої легітимації» зовнішніх наративів.

В освітній сфері формативна інфільтрація проявляється у зміні акцентів навчальних програм, зокрема у гуманітарних дисциплінах. Йдеться про переорієнтацію змісту освіти з формування національної ідентичності на абстрактні універсалістські або релятивістські підходи, що знижують значення державності як цінності [12, с. 33].

Крім того, важливу роль відіграє стандартизація освітніх процесів, яка, з одного боку, сприяє інтеграції у глобальний освітній простір, а з іншого – створює можливості для імпорту зовнішніх моделей мислення без належної адаптації до національного контексту.

У цифровому середовищі інфільтраційні процеси набувають особливої інтенсивності через алгоритмічний характер поширення інформації. Соціальні мережі не лише відображають суспільні настрої, але й активно формують їх, підсилюючи контент, що викликає емоційну реакцію [11]. Це створює сприятливі умови для поширення поляризуючих і маніпулятивних повідомлень.

Важливою характеристикою сучасного етапу є поєднання дискурсивних і формативних механізмів у межах єдиного комунікативного простору. Наприклад, популярні блогери або інфлюенсери можуть одночасно транслювати певні наративи (дискурсивний рівень) і формувати моделі поведінки (формативний рівень), впливаючи на свою аудиторію значно ефективніше, ніж традиційні медіа [23, с. 14].

У підсумку можна констатувати, що інфільтраційні стратегії мають комплексний характер і спрямовані на довготривалу трансформацію як когнітивних, так і інституційних основ функціонування суспільства. Їхня

ефективність зумовлена здатністю діяти непомітно, інтегруючись у повсякденні практики та комунікативні процеси.

Це, у свою чергу, вимагає переосмислення підходів до забезпечення інформаційної безпеки. Традиційні методи протидії, орієнтовані на виявлення та спростування дезінформації, є недостатніми для нейтралізації інфільтраційних впливів [2, с. 308]. Необхідним є формування системних механізмів, спрямованих на підвищення когнітивної стійкості суспільства, розвиток критичного мислення та зміцнення інституційної автономії.

У цьому контексті особливого значення набуває розвиток стратегічних комунікацій як інструменту протидії інфільтраційним процесам. Йдеться не лише про інформування, але й про активне формування національного дискурсу, який здатний конкурувати з зовнішніми наративами та забезпечувати смислову цілісність суспільства [24, с. 85].

Узагальнюючи наведений матеріал, доцільно виділити кілька рівнів функціонування інфільтраційних процесів, які взаємодіють між собою та забезпечують їхню ефективність. *Перший рівень* – когнітивний, на якому відбувається формування індивідуальних уявлень, переконань і схем інтерпретації реальності. Саме на цьому рівні дискурсивна інфільтрація здійснює первинний вплив, впроваджуючи нові смисли та змінюючи логіку їхнього осмислення.

Другий рівень – комунікативний, який охоплює процеси поширення та відтворення смислів у публічному просторі. Тут ключову роль відіграють медіа, соціальні мережі, політична риторика та експертні коментарі. На цьому рівні відбувається закріплення наративів через їх повторюваність, варіативність і адаптацію до різних аудиторій.

Третій рівень – інституційний, що передбачає інтеграцію відповідних смислів і норм у структури управління, освіти та професійної діяльності. Саме тут реалізується формативна інфільтрація, яка трансформує правила

функціонування соціальних систем і забезпечує довготривале відтворення заданих моделей поведінки.

Взаємодія цих рівнів створює ефект замкненого циклу: когнітивні зміни впливають на комунікацію, комунікація – на інституції, а інституції, у свою чергу, закріплюють і відтворюють відповідні когнітивні установки. У результаті формується самопідтримувана система впливу, яка не потребує постійного зовнішнього втручання (див. рис. 1).

Візуалізація зазначеного циклу (див. рис. 1) демонструє, як зовнішні наративи, долаючи фільтри комунікативного рівня, трансформують індивідуальну когніцію та згодом закріплюються у формальних правилах функціонування держави. У цьому контексті доцільно говорити про феномен «інституціоналізованого дискурсу», коли певні інтерпретаційні моделі закріплюються у нормативних документах, освітніх стандартах і професійних практиках. Це означає, що дискурсивна інфільтрація переходить у формативну фазу, набуваючи ознак стабільної соціальної структури.

Окремої уваги потребує питання латентності інфільтраційних процесів. На відміну від відкритих форм інформаційного впливу, вони не мають чітко вираженого початку або завершення, що ускладнює їх ідентифікацію та аналіз. Більше того, значна частина таких процесів може сприйматися як природна еволюція суспільства, що додатково підвищує їхню ефективність.

Рис. 1. Модель взаємодії та самовідтворення рівнів інфільтраційного впливу

Саме тому ключовою проблемою є розробка інструментів виявлення інфільтраційних впливів. У цьому контексті перспективним є використання комплексних методів аналізу, що поєднують дискурс-аналіз, контент-

аналіз, мережеві підходи та інституційний аналіз. Така методологічна синергія дозволяє виявляти не лише окремі прояви впливу, але й їх системні зв'язки.

Зокрема, мережевий аналіз дає можливість ідентифікувати структури поширення наративів та ключових акторів, які виступають ретрансляторами інфільтраційних меседжів. Контент-аналіз дозволяє кількісно оцінити частоту використання певних термінів і концептів, тоді як дискурс-аналіз – розкрити їх прихований смисловий зміст.

Інституційний аналіз, у свою чергу, спрямований на виявлення змін у нормативних документах, процедурах і практиках, що можуть свідчити про формативну інфільтрацію. Поєднання цих підходів створює основу для формування системи раннього попередження щодо інфільтраційних загроз.

У практичному вимірі це означає необхідність переходу від реактивної моделі протидії до проактивної. Якщо традиційна інформаційна безпека орієнтована на реагування на вже здійснені інформаційні атаки, то протидія інфільтраційним процесам має бути спрямована на попередження їх виникнення та мінімізацію умов для їх реалізації [1].

Це передбачає, зокрема, розвиток національних систем стратегічних комунікацій, які повинні виконувати не лише функцію інформування, але й формування стійких смислових рамок. Важливим є також підвищення рівня медіаграмотності населення, що дозволяє зменшити вразливість до маніпулятивних впливів [6].

Не менш значущим є забезпечення інституційної автономії освітніх і наукових установ, що передбачає прозорість фінансування, чіткі критерії оцінювання програм і механізми запобігання конфлікту інтересів. Це дозволяє знизити ризики формативної інфільтрації через освітні та академічні канали.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що дискурсивна та формативна інфільтрація є взаємопов'язаними складовими єдиного процесу,

спрямованого на трансформацію когнітивного та інституційного середовища суспільства. Їхня специфіка полягає у здатності діяти приховано, поступово змінюючи як спосіб мислення, так і практики соціальної взаємодії.

У цьому контексті особливої ваги набуває формування концептуальної моделі протидії, яка має враховувати багаторівневий характер інфільтраційних процесів. Така модель повинна поєднувати елементи інформаційної політики, освітньої стратегії та інституційного розвитку, забезпечуючи комплексний підхід до захисту інформаційного суверенітету.

З метою узагальнення викладеного матеріалу та систематизації ключових відмінностей між досліджуваними формами впливу доцільно представити їх у порівняльному вигляді. Такий підхід дозволяє не лише чіткіше окреслити специфіку кожного з феноменів, але й продемонструвати їхню взаємодоповнюваність у межах єдиної інфільтраційної стратегії.

Узагальнені сутнісні характеристики дискурсивної та формативної інфільтрації наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика дискурсивної та формативної інфільтрації

Категорія	Дискурсивна інфільтрація	Формативна інфільтрація
Мета	Трансформація системи значень, смислів та інтерпретацій	Формування поведінкових норм і інституційних практик
Об'єкт впливу	Мова, наративи, символічні структури, політичний дискурс	Освітні системи, управлінські процедури, професійні стандарти
Механізм дії	Впровадження фреймів, ідеологем, метафор, категорій	Інституціоналізація норм через освіту, політики та регламенти
Інструменти	Медіа, політична риторика, культурні продукти, аналітика	Навчальні програми, стандарти, кадрові практики, регуляції
Часова шкала	Довгострокова (накопичувальна трансформація свідомості)	Середньо- та довгострокова (закріплення через практики)

Категорія	Дискурсивна інфільтрація	Формативна інфільтрація
Інституційна база	Медіа, культурні інституції, експертні середовища	Освітні установи, державні органи, міжнародні програми
Типовий прояв	Релятивізація понять («конфлікт» замість «війна»)	Впровадження зовнішніх стандартів без адаптації
Кінцевий ефект	Зміна сприйняття реальності та ідентичності	Формування відтворюваних моделей поведінки

Джерело: складено автором на основі аналізу [1-24]

Як видно з наведених характеристик, дискурсивна та формативна інфільтрація мають різні, але взаємопов'язані функції. Перша забезпечує зміну смислового поля, створюючи підґрунтя для прийняття нових інтерпретацій, тоді як друга закріплює ці зміни на рівні соціальних і інституційних практик.

У цьому контексті доцільно розглядати їх як дві фази єдиного процесу: дискурсивна інфільтрація виконує роль підготовчого етапу, формуючи нові когнітивні рамки, тоді як формативна інфільтрація забезпечує їх матеріалізацію та відтворення в суспільстві.

Важливим є те, що ефективність інфільтраційних стратегій значною мірою залежить від узгодженості цих двох рівнів. У випадку, коли дискурсивні зміни не підкріплюються інституційними механізмами, їх вплив має обмежений і тимчасовий характер. Натомість інтеграція дискурсивних і формативних елементів створює стійку систему трансформації, яка здатна функціонувати автономно.

Це дозволяє пояснити, чому окремі наративи, навіть після їх спростування або втрати актуальності, продовжують впливати на суспільну свідомість. Вони вже закріплені у практиках, процедурах і нормах, що забезпечує їх подальше відтворення незалежно від початкового джерела.

Узагальнюючи результати дослідження, можна сформулювати авторські визначення ключових понять, що відображають їхню сутнісну специфіку.

Дискурсивна інфільтрація – це цілеспрямований процес впровадження у публічний і професійний дискурс зовнішніх смислових конструкцій, наративів та ідеологем, спрямований на трансформацію системи інтерпретацій і легітимаційних механізмів у суспільстві.

Формативна інфільтрація – це процес інституційного закріплення зовнішньо детермінованих норм, стандартів і моделей поведінки, що забезпечує їх довготривале відтворення через освітні, управлінські та професійні практики.

Таким чином, обидва феномени утворюють єдину систему впливу, що поєднує когнітивний і інституційний рівні трансформації. Їх взаємодія дозволяє здійснювати глибинний вплив на суспільство, змінюючи не лише його інформаційне середовище, але й базові принципи функціонування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити узагальнений висновок про те, що в умовах сучасного гібридного протистояння інформаційний вплив набуває якісно нових форм, що виходять за межі традиційних уявлень про пропаганду чи дезінформацію. Ключовими інструментами такого впливу виступають дискурсивна та формативна інфільтрація, які функціонують як взаємопов'язані механізми трансформації когнітивного та інституційного середовища суспільства.

Дискурсивна інфільтрація забезпечує зміну смислових рамок через впровадження наративів, категорій та інтерпретацій, які визначають спосіб осмислення соціально-політичної реальності. Її дія спрямована не на миттєве переконання, а на поступове формування нової логіки мислення, в межах якої зовнішньо нав'язані смисли сприймаються як природні та легітимні.

Формативна інфільтрація, у свою чергу, виконує функцію закріплення цих змін на рівні інституційних практик. Вона реалізується через освітні системи, управлінські процедури, стандарти та кадрову

політику, забезпечуючи довготривале відтворення заданих моделей поведінки. Її ключовою характеристикою є ефект інституційної інерції, що дозволяє зберігати вплив навіть за відсутності прямого зовнішнього втручання.

У результаті взаємодії цих двох механізмів формується цілісна багаторівнева система впливу, яка охоплює:

когнітивний рівень (зміна уявлень і інтерпретацій),

комунікативний рівень (поширення і нормалізація наративів),

інституційний рівень (закріплення норм і практик).

Їх синергія створює ефект самопідтримуваної трансформації, коли зміни у дискурсі підкріплюються інституційними механізмами, а інституції, у свою чергу, відтворюють відповідні когнітивні установки. Це дозволяє розглядати інфільтраційні процеси як довготривалий і латентний інструмент впливу, спрямований на зміну не лише інформаційного поля, але й основ функціонування суспільства.

Аналіз українського контексту засвідчує, що дискурсивна та формативна інфільтрація є важливими складовими гібридної агресії, оскільки вони спрямовані на:

розмивання смислових орієнтирів;

трансформацію колективної пам'яті;

послаблення інституційної спроможності держави;

зниження рівня суспільної мобілізації.

У цьому зв'язку доведено, що традиційні підходи до забезпечення інформаційної безпеки, орієнтовані переважно на протидію дезінформації, є недостатніми. Протидія інфільтраційним процесам потребує переходу до комплексної моделі, яка поєднує:

розвиток стратегічних комунікацій;

формування стійкого національного дискурсу;

підвищення рівня медіаграмотності;

зміцнення інституційної автономії освітніх і наукових систем;

впровадження механізмів раннього виявлення інфільтраційних впливів.

Важливим результатом дослідження є концептуалізація дискурсивної та формативної інфільтрації як двох фаз єдиного процесу: перша формує когнітивні передумови трансформації, тоді як друга забезпечує їх інституційне закріплення. Такий підхід дозволяє перейти від фрагментарного аналізу інформаційних впливів до системного розуміння механізмів гібридної війни.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці прикладних методик ідентифікації інфільтраційних процесів, кількісних індикаторів їх впливу, а також у формуванні інтегрованих моделей забезпечення когнітивної та інформаційної стійкості держави.

Отже, дискурсивна та формативна інфільтрація постають як ключові інструменти сучасного геополітичного протистояння, здатні здійснювати глибинну та довготривалу трансформацію суспільства. Усвідомлення їх природи та механізмів функціонування є необхідною умовою формування ефективної стратегії захисту інформаційного суверенітету України.

Література

1. Гребньов Г. Інформаційні аспекти гібридної війни Росії проти України. *Український інформаційний простір.* 2023. № 2(13). С. 41–50. URL: https://www.researchgate.net/publication/372013621 (дата звернення: 06.04.2026).

2. Калетнік В. В., Калетнік Н. В. Інформаційна безпека і кіберзахист як сучасна інтелектуальна зброя. *Молодий вчений.* 2021. Вип. 93 (№ 5). С. 305– 311. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-58

3. Пшеничний С. О. Гібридна війна у сучасному соціально-політичному дискурсі: нові стратегії дослідження. *Вісник НЮУ імені*

Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2024. Том. 3, № 62. С. 237–247. DOI: https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310950

4. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт: аналіз зміщення смислів у політичному мовленні. *Стратегічні пріоритети : Серія : Політика.* 2016. № 4. С. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7 (дата звернення: 06.04.2026).

5. Alaphilippe A., Machado G., Miguel R., Poldi F. Doppelgänger – Media clones serving Russian propaganda / A. Alaphilippe, G. Machado, R. Miguel, F. Poldi. Brussels : EU DisinfoLab, 27.09.2022. URL: https://www.disinfo.eu/doppelganger (дата звернення: 06.04.2026).

6. Park C. Y., Mendelsohn J., Field A., Tsvetkov Y. Challenges and Opportunities in Information Manipulation Detection: A Examination of Wartime Russian Media. *Findings of the Association for Computational Linguistics.* 2022. P. 5209–5235. URL: https://arxiv.org/abs/2205.12382 (дата звернення: 06.04.2026).

7. Paul C., Matthews M. The Russian «Firehose of Falsehood» Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It / C. Paul, M. Matthews. Santa Monica, CA : RAND Corporation, 2016. 16 с. URL: https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html (дата звернення: 06.04.2026).

8. Полюжний М., Юричко І. Вживання евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 10 (122). С. 67-73. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-14

9. Gamson W. A., Croteau D., Hoynes W., Sasson T. Media Images and the Social Construction of Reality. *Annual Review of Sociology.* 1992. Vol. 18, № 1. P. 373–393.

10. Propaganda and Misinformation on Facebook and Twitter during the Russian Invasion of Ukraine / F. Pierri et al. arXiv, 2022. 20 p.

11. Проць А. Алгоритми соцмереж та інформаційні бульбашки: виклики для журналістики. *Медіакритика.* URL: http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/ohlyady-analityka/alhorytmy-sotsmerezh-ta-informatsiyni-bulbashky-vyklyky-dlya-zhurnalistyky.html (дата звернення: 06.04.2026).

12. Будагьянц Л. М. Гібридна війна в освітньому вимірі. *Гібридна війна у соціогуманітарному просторі : збірник наукових праць.* 2022. С. 29–37. URL: https://www.academia.edu/91601810 (дата звернення: 06.04.2026).

13. Маринець Н. В., Кондратюк-Антонова Т. В., Поліщук Н. В. Роль освіти у формуванні процесу пізнання: філософський аналіз. *Культурологічний альманах*. 2024. № 2. С. 185–192. URL: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.22 (дата звернення: 06.04.2026).

14. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language / N. Fairclough. London : Longman, 1995. 265 p. URL: https://www.felsemiotica.com/descargas/Fairclough-Norman-Critical-Discourse-Analysis.-The-Critical-Study-of-Language.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

15. van Dijk T. A. Elite Discourse and Racism / T. A. van Dijk. Newbury Park, CA : SAGE, 1993. 336 p. URL: https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-Elite-Discourse-and-Racism.pdf (дата звернення 12.06.2025).

16. Wodak R., Meyer M. Critical Discourse Analysis: Discourse-Historical Approach. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2009. P. 63–94. URL: https://www.researchgate.net/publication/280621881_Critical_Discourse_Analysis_Discourse-Historical_Approach (дата звернення 12.06.2025).

17. Карпенко О.В., Цимбаленко Я.Ю., Савченко Н.В. Дезінформаційна інфільтрація: феномен виникнення та механізми протидії. *Стратегія економічного розвитку України*. 2025. № 57. С. 90–103. DOI: https://doi.org/10.33111/sedu.2025.57.090.103

18. Pylyshyn Z. W. The cognitive penetrability of early vision. *Philosophical Psychology.* 1999. Vol. 12, № 3. P. 343.

19. Булах М.Б. Аспектологія Досліджень Мемів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2019. Том. 3, № 39. С. 104–107. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.23

20. Данько-Сліпцова А. А., Коваленко Н.А, Жорнокуй У. В. Вплив соціальних мереж на формування громадської думки під час кризових ситуацій: соціологічний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2024. Т. 35(74), № 3. С. 218–226. DOI: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/35

21. Печерський А. Як мова конструює реальність війни. *ArmyInform.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2022_2_34 (дата звернення: 06.04.2026).

22. Шостак А. Аналітичні центри в Україні: особливості та виклики роботи. *Громадський простір.* URL: https://www.prostir.ua/?library=analitychni-tsentry-v-ukrajini-osoblyvosti-ta-vyklyky-roboty (дата звернення: 06.04.2026).

23. Якимець А. О. Роль інфлюенсерів у висвітленні військових подій: вплив на інформаційне поле та громадську думку: бакал. квал. робота. Київ. стол. ун-т імені Бориса Грінченка. Київ, 2025. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55135 (дата звернення: 06.04.2026).

24. Казмірук Д. Роль стратегічної комунікації в забезпеченні національної безпеки України в умовах гібридної війни. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія.* 2025. № 20. С. 82–88. DOI: https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-11

References

1. Hrebnov, H. (2023). Informatsiini aspekty hibrydnoi viiny Rosii proty Ukrainy [Information aspects of Russia's hybrid war against Ukraine]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, 2(13), 41–50. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/372013621 [in Ukrainian].

2. Kaletnik, V. V., & Kaletnik, N. V. (2021). Informatsiina bezpeka i kiberzakhyst yak suchasna intelektualna zbroia [Information security and cyber defense as a modern intellectual weapon]. *Molodyi vchenyi*, 5(93), 305–311. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-58 [in Ukrainian].

3. Pshenychnyi, S. O. (2024). Hibrydna viina u suchasnomu sotsialno-politychnomu dyskursi: novi stratehii doslidzhennia [Hybrid war in contemporary socio-political discourse: New research strategies]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 3(62), 237–247. https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310950 [in Ukrainian].

4. Iavorska, H. M. (2016). Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt: analiz zmishchennia smysliv u politychnomu movlenni [Hybrid war as a discursive construct: Analysis of meaning shifts in political speech]. *Stratehichni priorytety. Seriia: Polityka*, 4, 41–48. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7 [in Ukrainian].

5. Alaphilippe, A., Machado, G., Miguel, R., & Poldi, F. (2022, September 27). *Doppelgänger – Media clones serving Russian propaganda*. Brussels: EU DisinfoLab. Retrieved from https://www.disinfo.eu/doppelganger

6. Park, C. Y., Mendelsohn, J., Field, A., & Tsvetkov, Y. (2022). Challenges and opportunities in information manipulation detection: An examination of wartime Russian media. *Findings of the Association for Computational Linguistics*, 5209–5235. Retrieved from https://arxiv.org/abs/2205.12382

7. Paul, C., & Matthews, M. (2016). *The Russian "firehose of falsehood" propaganda model: Why it might work and options to counter it*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. Retrieved from https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html

8. Poliuzhnyi, M., & Yurychko, I. (2023). Vzhyvannia evfemizmiv u suchasnomu politychnomu dyskursi [The use of euphemisms in modern political discourse]. *Molodyi vchenyi*, 10(122), 67–73. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-14 [in Ukrainian].

9. Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). Media images and the social construction of reality. *Annual Review of Sociology*, 18(1), 373–393.

10. Pierri, F., et al. (2022). *Propaganda and misinformation on Facebook and Twitter during the Russian invasion of Ukraine*. arXiv.

11. Prots, A. (n.d.). Alhorytmy sotsmerezh ta informatsiini bulbashky: vyklyky dlia zhurnalistyky [Social media algorithms and information bubbles: Challenges for journalism]. *Mediakrytyka*. Retrieved from http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/ohlyady-analityka/alhorytmy-sotsmerezh-ta-informatsiyni-bulbashky-vyklyky-dlya-zhurnalistyky.html [in Ukrainian].

12. Budahiants, L. M. (2022). Hibrydna viina v osvitnomu vymiri [Hybrid war in the educational dimension]. In *Zbirnyk naukovykh prats "Hibrydna viina u sotsiohumanitarnomu prostori"* (pp. 29–37). Retrieved from https://www.academia.edu/91601810 [in Ukrainian].

13. Marynets, N. V., Kondratiuk-Antonova, T. V., & Polishchuk, N. V. (2024). Rol osvity u formuvanni protsesu piznannia: filosofskyi analiz [The role of education in shaping the process of cognition: A philosophical analysis]. *Kulturolohichnyi almanakh*, 2, 185–192. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.22 [in Ukrainian].

14. Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman.

15. van Dijk, T. A. (1993). *Elite discourse and racism*. Newbury Park, CA: SAGE.

16. Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: Discourse-historical approach. In *Methods of critical discourse analysis* (pp. 63–94). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/280621881_Critical_Discourse_Analysis_Discourse-Historical_Approach

17. Karpenko, O. V., Tsymbalenko, Ya. Iu., & Savchenko, N. V. (2025). Dezinformatsiina infiltratsiia: fenomen vynyknennia ta mekhanizmy protydii [Disinformation infiltration: Emergence and counteraction mechanisms]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 57, 90–103. https://doi.org/10.33111/sedu.2025.57.090.103 [in Ukrainian].

18. Pylyshyn, Z. W. (1999). The cognitive penetrability of early vision. *Philosophical Psychology*, 12(3), 343.

19. Bulakh, M. B. (2019). Aspektolohiia doslidzhen memiv [Aspectology of meme studies]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia*, 3(39), 104–107. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.23 [in Ukrainian].

20. Danko-Sliptsova, A. A., Kovalenko, N. A., & Zhornokui, U. V. (2024). Vplyv sotsialnykh merezh na formuvannia hromadskoi dumky pid chas kryzovykh sytuatsii: sotsiolohichnyi aspekt [The influence of social networks on public opinion formation during crisis situations: A sociological aspect]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 35(74)(3), 218–226. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/35 [in Ukrainian].

21. Pecherskyi, A. (n.d.). Yak mova konstruiuie realnist viiny [How language constructs the reality of war]. *ArmyInform*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2022_2_34 [in Ukrainian].

22. Shostak, A. (n.d.). Analitychni tsentry v Ukraini: osoblyvosti ta vyklyky roboty [Think tanks in Ukraine: Features and challenges]. *Hromadskyi prostir*. Retrieved from https://www.prostir.ua/?library=analitychni-tsentry-v-ukrajini-osoblyvosti-ta-vyklyky-roboty [in Ukrainian].

23. Iakymets, A. O. (2025). Rol infliuenseriv u vysvitlenni viiskovykh podii: vplyv na informatsiine pole ta hromadsku dumku [The role of influencers in covering military events: Impact on the information field and public opinion] (Bachelor's thesis). Borys Hrinchenko Kyiv Metropolitan University. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55135 [in Ukrainian].

24. Kazmiruk, D. (2025). Rol stratehichnoi komunikatsii v zabezpechenni natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh hibrydnoi viiny [The role of strategic communication in ensuring national security of Ukraine under hybrid war conditions]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriia: Politolohiia*, 20, 82–88. https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-11 [in Ukrainian].